

**ФИЛОЛОГИЯ
PHILOLOGY**

УДК: 654.19:070(575.2) (40)

Джанузакова Умүт Джакшылыковна
*Ж.Баласагын атындагы КУУнун ага окутуучусу***Джанузакова Умүт Джакшылыковна**
*старший преподаватель
Кыргызского национального университета имени Ж. Баласагына***Dzhanuzakova Umut Dzhakshylykovna**
*senior teacher
Kyrgyz National University named after Zh. Balasagyn***Матаева Айзада Эсенбековна**
*Ж.Баласагын атындагы КУУнун окутуучусу***Матаева Айзада Эсенбековна**
*преподаватель Кыргызского национального университета имени Ж. Баласагына***Mataeva Aizada Esenbekovna**
*lecturer of the Kyrgyz National University named after Zh. To Balasagyn***ТОК-ШОУ ПРОГРАММАЛАРЫНЫН БАГЫТТАРЫ ЖАНА ЭТИКАЛЫК
МАСЕЛЕЛЕРИ**

Аннотация. Азыркы учурда бул тема абдан актуалдуу, анткени этикалык стандарттарды сактоо алып баруучунун, телепрограмманын жана бүтүндөй телекомпаниянын ажырагыс бөлүгү болуп саналат. Бул медианын квалификациясынын жана комплектүүлүгүнүн деңгээлин аныктайт. Бул макалада ток-шоу программаларынын багыттары жана этикалык маселелери талданат.

Негизги сөздөр: этика, ток-шоу, алып баруучу, журналистика, ММК, телевидение, түз эфир.

НАПРАВЛЕНИЯ И ЭТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ ТОК-ШОУ ПРОГРАММ

Аннотация. Сегодня эта тема очень актуальна, ведь соблюдение этических норм является неотъемлемой частью ведущего, телепрограммы и телекомпании в целом. Это определяет уровень квалификации и полноты СМИ. В данной статье анализируются тенденции и этические проблемы ток-шоу.

Ключевые слова: этика, ток-шоу, ведущий, журналистика, СМИ, телевидение, прямой эфир.

DIRECTIONS AND ETHICAL ISSUES TOK SHOW PROGRAM

Abstract. Today, this topic is very relevant, because the observance of ethical norms is an integral part of the presenter, TV programs and television companies as a whole. This determines the level of qualification and the fullness of the media. This article analyzes the trends and ethical issues of the talk show.

Keywords: ethics, talk show, presenter, journalism, media, television, live.

Телекөрсөтүүнүн тенденцияларына ылайык тележанрлар, анын ичинде ток-шоу жанры дагы бир катар өзгөрүүлөргө дуушар болду. Коммуникациялык, инновациялык техниканын өнүгүшү менен ток-шоунун багыттары кеңейди.

Учурда ток-шоунун кеңири жайылган негизги социалдык, саясий, көңүл ачуучу, музыкалык багыттарын бөлүп карасак болот. Ток-шоу программаларынын жандуу өтүшү үчүн бардык кызыкчылыктарды эске алуу менен атаандашуу элементин колдонуу, козголуп жаткан темага көңүл бурдуруу максатында бардык аракеттерди көрүү, көтөрүлгөн проблеманы чечүүнүн жолун издөө зарыл. Ток-шоу жанрынын башкы белгилери катары пикиралышууда сүйлөшүү жеңил, жөнөкөй, жана жеткиликтүү формада өткөрүлүшү керек, студияда көрүүчүлөрдүн аудиториясы болуусу жана алардын катышуусу шарт. Ток-шоу берүүлөрүнүн башка берүүлөрдөн, айталы, калыптанып калган классикалык интервью жана көңүл ачуучу программалардан типологиялык өзгөчөлүгүн белгилеп кетүү зарыл. Ток-шоу программаларда **саясий** көрсөтүүлөр мисалы, өлкө ичиндеги саясий кырдаалдарды жөнгө салуу, дүйнөлүк аренадагы актуалдуу маселелер, ошондой эле мыйзам долбоорлорун анализдөөгө алынган программалар даярдалат. **Социалдык** багыттагы ток-шоодо коомдогу болуп жаткан көйгөйлөрдү талкуулоо, буга мисал катары арекеттик, тамеки чегүү, көчө балдары сыяктуу темалар көтөрүлөт. Турмуш-тиричиликке байланыштуу адамдардын бири-бирине болгон мамилеси, күнүмдүк турмушубуздагы чечилбеген көйгөйлөрдү талкуулоо, үй курууга карата кеңештер же балдарды тарбиялоодогу адистердин, эксперттердин катышуусундагы көрсөтүүлөр кирет.

Маданиятка багытталган көрсөтүүлөр бүгүнкү күндөгү маданият, искусство жана билим берүүнүн абалын чагылдырган көрсөтүүлөр менен толукталат.

Ток-шоу жанрында сахнанын негизги ыкмалары да колдонулуп, берүү көңүл ачуучу мүнөзгө ээ болуу менен катар, жөн

гана сүйлөшүү, мамиле кылуунун жана баяндоонун элементтери камтылбастан, айтылган ойлордун негизинде бир бүтүмгө келүү ыкмасы колдонулат¹. Алып барууда талкуулана турган темадагы көтөрүлгөн проблема конкреттүү фактылар менен ачылып, реалдуу турмуштагы картиналар менен чагылдырылышы керек. Студияда коноктордун, эксперттердин катышуусунда сүйлөшүүлөр жүрүп, ой-пикирлер гана айтылбастан, проблеманын өзөгүн түшүнүү үчүн атайын видеосюжеттер көрсөтүлүп, программа сөзсүз түрдө структураланышы керек. Программагагы көтөрүлгөн теманы алып баруучу толук билип, өз алдынча анализдеп, ой жүгүртүп, сценарийди аныктап, окуянын чечилишин, өнүгүшүн, кульминациясын аныктап алышы шарт. Сөзсүз түрдө программанын сонунда айтылган ой-пикирлердин негизинде жыйынтык чыгарылуусу тийиш. Бардык катышуучулардын ролун бөлүштүрүүдө, алардын ар бирине карата өзүнө таандык суроолорду даярдоодо, каарман-кайсы бир сферада кадыр-барктуу адам же тескерисинче жөнөкөй адам болобу, айтор, ал адамдан кандай гана ыкмаларды колдонбосун ток-шоунун чиеленишүү структурасын түзүүсү зарыл. Ток-шоунун жүрүшүндө жана анын негизин ачууда композициялык берүү маанилүү роль ойнойт. Ал эми, ток-шоунун эң негизги принциби чындык жана реалдуулук болуп саналат.

Проблеманы ачуу кырдаалдарынын көпчүлүк бөлүгүн көрүүчүлөр өздөрү түзүп беришет. Ток-шоу сыяктуу программаларда адам өзүнчө топтун мүчөсү катары социум болуп эсептелет. Бул негиздер өзүнчө жаңы баалуулуктардын системасын билүүгө, башка адамдар менен бирдей жана турмуштук тажрыйбаларды өзүнө кабылдоого өбөлгө түзөт. Маектешүүнүн өзөгүн түзгөн маанилүү сүйлөшүүлөрдү жүргүзүү алып баруучунун индивидуалдуулугуна байланыштуу. Алып баруучу ток-шоунун уникалдуу жүзү катары төмөндөгүлөрдү саноого болот: теманын негизинде катышуучуларды жогорку ден-

¹ Методика телевизионной журналистики: Учебное пособие для студентов вузов / Л. П. Шестеркина, Т.Д. Николаева. — М.: Аспект Пресс, 2012.

гээлде ача билүү; эң негизгиси өзүнүн жумушуна таандык эрежелерди сактоо; суроолорго так жооп алуу; ар кандай пикирлерди угуу менен сөз болуп жаткан проблеманын чечилишине карай багыт алып, сөздү ошол жакка карай ыктап, айтылган пикирлерди гармониялаштыруу; алып баруучу фактынын жана ой-пикирлердин негизинде өзү жыйынтык чыгара билүүсү менен шартталат.

Ал эми ток-шоунун жанрдык элементтердин түзүлүшү төмөндөгүлөрдү камтыйт:

– Талкуунун предмети-актуалдуу проблема, турмушта болуп жаткан реалдуу окуяларды коомдук кызыкчылыкты эске алуу менен талкуулоо;

– Автордук милдет - предметти баалоо, козголуп жаткан проблеманын себептерин жана байланыштарын аныктоо, талкууланып жаткан проблеманын чечүүнүн жолун издөө;

– Ыкмалары-студиядагы маектешкен адамдар менен талкууланып жаткан проблеманын негизинде белгилүү бир “рамкадан чыкпай”, “синхрондукреалдуулукту” сактап, репортаждык съемкалар көрсөтүлгөн соң, айтылган ойлор бир жактуу гана болбостон, көрүүчүлөрдүн пикирлери берилиши абзел.

Учурда ток-шоу программалардын дээрлик бардык түрлөрүндө интерактивдүү методдор колдонулат. “Интерактивдүү”-деген термин англис тилинен *inter* – “арасында, ортосунда” жана *active* – “активдүү иш-аракет” деген сөздөрүнөн алынган. Бул түшүнүк “маалымат булактары менен аны пайдалануучулардын ортосундагы өз ара активдүү байланыш, же болбосо эки тараптын ич ара кызматташуусу” дегенди билдирет. Башкача айтканда, телевидение гана көрүүчүлөргө өз таасирин тийгизбестен, телекөрүүчү дагы андагы программалардын мазмунуна жана формасына активдүү катышып, өз пикирин билдире алат².

Интерактивдүү телекөрсөтүү – телевидениенин өнүгүшүнө чоң салымын кошкон, принципиалдуу жаңы этапты көздөгөн глобалдуу түшүнүк. Ал көрүүчүлөр каалаган телекөрсөтүүнүн түрлөрүн көрүүгө мүмкүнчүлүк түзүп, маалыматка муктаж

болгон же өзү каалаган убакта көрө алышына шарт түзөт. Башкача айтканда, аудиториянын муктаждыгын канааттандырып турат. Интерактивдүү телекөрсөтүүнүн дагы бир өзгөчөлүгү - аудитория кайра байланыш каналы аркылуу болуп жаткан көрсөтүүгө түз байланышка чыгып же болбосо смс жөнөтүү менен өзүнүн таасирин тийгизе алат. Ал эми бүгүнкү күндө интерактивдүү телекөрсөтүүнүн түшүнүгү дагы бир топ деңгээлге кеңейип, кошумча кызмат көрсөтүү жолдору пайда болду.

Ошентсе да бардык өлкөлөрдө анын ишмердүүлүгү толук түрдө калыптана элек. Анткени, дүйнөдөгү өнүккөн мамлекеттерде интерактивдүү телевидениелер ишке киргени менен кээ бир өлкөлөр аны жаңы түшүнүк катары гана кабыл алышууда. Мындай интерактивдик ыкмадагы көрсөтүүлөр көбүнчө ток-шоулордо да колдонулат. КТРКнын интерактивдүү программадагы берүүлөрүнүн өзүнө таандык өзгөчөлүктөрү бар. Мисал катары социалдык-экономикалык, маданий маселелерди көтөрүп чыккан “Ой ордо” ток-шоу программасы интерактивдин формаларын колдонот. Өзгөчөлүгү катары программанын жүрүшүндө интернет колдонуучулардан темага байланыштуу суроолор, пикирлер түз эфирден берилип турат. Ошентсе дагы бүгүнкү күндө мындай көрсөтүүлөргө эч кандай аныктама берилбей, анын түшүнүгү далил болбой келет. Эң негизгиси интерактивдүү программалар коомчулукка кандайдыр бир мүмкүнчүлүктөрдү көрсөтүү менен өзүнүн аткаруучулук функциясын көрсөтүп келет. Башка көрсөтүүлөргө салыштырмалуу учурдун талабына жооп бере алгандыгы менен өзгөчөлөнүп, рейтингин жогорулатууда.

Интерактивдүү программалардын негизги өзгөчөлүгү бардык көрсөтүүлөр түз эфирде болот. Себеби, аудитория болуп жаткан көрсөтүүгө кайра байланыш каналынын жардамы менен телефон аркылуу байланышка чыгып же болбосо SMS жазып өз ой-пикирин билдирүү менен таасирин тийгизе алат. Мындай учурда

² Яков Байтельман «Искусство торговли. Интерактивные продажи». М.2003 г.с.213-214

сөзсүз түрдө көрүүчү менен студия карым-катышта болуп, активдүү байланышып турат. Түз эфир өтө чоң жоопкерчиликти жаратат. Негизги басым алып баруучунун чеберчилигине келип такалат. Күнүмдүк турмуштагы маданияттын нормаларын сактоодо ток-шоу программанын жүрүшүндө ыймандык-нравалык рамкалар сакталышы керек; алып баруучунун нормативдүү эмес лексикасы жана сөз байлыгынын аздыгы программаны алып барууда максатка жетүүсүнө бөгөт коет. Ошону менен катар атайын кабыл алынган эрежелерди эстен чыгарбоо менен өз эне тилине сый мамиле кылуу алып баруучунун милдети катары бааласак болот. Түз эфир убагында ар кандай кырдаалдар болуп калышы мүмкүн. Конокторго, эксперттерге көрүүчүлөр тарабынан берилген суроолор ыңгайсыздыкты жаратып калган учурлар дагы болуп турат. Алып баруучу аны жумшак тил менен көтөрүп берип, өзүн дагы катышуучусун дагы ыңгайсыз жагдайдан алып чыгып кетүүсү зарыл. Ошол себептен түз эфирдеги программалар өтө тактыкты, бийик интеллектти, алып баруучунун жөндөмдүүлүгүн талап кылат. Качан гана баары аткарылганда программа өз максатына жете алат.

Ал эми мазмуну жагынан интерактивдүү программалар көпчүлүк учурда өзгөчө олуттуу темаларды камтыган көрсөтүүлөрдү даярдайт. Ар дайым аларды талкууга алып, коомчулуктун көз карашын билүү максатында аудиторияга сунуштайт. Көрүүчүлөр ага активдүү катышуу менен өздөрүнүн ой-пикирин билдирип турушат. Бирок, студиянын негизги каарманы алып баруучу жана ошол жаатта белгилүү адистер, коомдук ишмерлер жана эксперттер болушат. Алар өлкөдөгү ар кандай темадагы маселелерди карап, изилдеп чыгышат. Ошондой эле интерактивдүүлүк өтө жогорку денгээлде болот. Кайра байланыш каналынын жардамы менен смс кабыл алуучу жана эфирге көрүүчүлөрдүн суроосун, сунушун кабыл алуучу телефондук байланыштар түзүлөт. Ал эми алардын башкы максаты эки тарапка тең бирдей мүмкүнчүлүктөрдү түзүп берүү менен бири-бирине кызматташууга чакырат.

«Урматтуу аудитория, баарыңыздар даярсыздар деп ишенем, азыр үчкө чейин

санап, үч дегенде баарыңыздар алып баруучуга көңүл буруп, аны колдоп кол чабыңыздар» - деп микрофондон жанырган режиссердун айтуусу менен көпчүлүк ток-шоу программалардын башталышы бизге белгилүү. Ар бир ток-шоу программада коомчулукта жаралган актуалдуу тема же чечилбеген маселе боюнча талкуу жаралып, ал талкууга тийиштүү болгон коноктор чакырылып, студиядагы аудиториянын позициясын угуп, «бул маселени кантип чечсе болот» деген суроонун негизинде талкуу жүргүзүлүп, программанын соңунда жыйынтык чыгарып, же чечилбеген тема болсо уландысы бар деп, алып баруучу телекөрүүчүлөр менен коштошот. Алып баруучуга эң башкы эрежелердин бири болуп, программаны берилген убакыт ичинде аягына ийгиликтүү жеткирүү. Програманы алып барууда алып баруучу өзүнүн профессионалдуулугун бир гана студиядагы көрөрмандарга эмес, телекөрүүчүлөргө демонстрациялап бере алат. Профессионалдуу алып баруучу ар бир секундду ыйык көрүп, 60 мүнөттүн ичинде программаны жылуу, жагымдуу сөз айтуусу менен баштап, келген конокторго жарашыктуу суроолорун берип, маселенин чечилүүчү жолдорун алардан сурап, өз позициясын айтып, темадан эч кимди алыс кармабаганга үлгүрөт. Теманын маанисин өз аудиториясына жеткиликтүү ачып берүүсү да зарыл. Ошондой эле алып баруучуну аудитория канаттандыруусу үчүн, ал алып баруучулук чеберчилигин мыкты өздөштүргөн, камера алдында эркин сүйлөгөн, журналисттик кесиби бар адис болуусу керек.

Жаңылыктар программасын алып барууга салыштырмалуу ток-шоу программаны алып баруу оңой келбейт, жана ток-шоу программа алып баруучулуктун актердук чеберчилигиндеги кылдаттыкты талап кылат. Ток-шоу программаны алып барууда алып баруучу бир эле индивид менен маек курбай, баардык катышуучулар менен маек курат. Ошондуктан алардын ар бирине психолог сыяктуу мамиле кылуусу керек. Анткени алар ар башка адамдар, ар башка адистер, өзгөчө конок болуп келген адистерге алардын позициясына ылайыктуу суроолорду бергени оң болот.

Профессор С.А Муратовдун «Тележурналистиканын нравалык принциптери» аттуу эмгегинде, ток-шоу жанрындагы алып баруучуларга тийиштүү болгон этикалык факторлор белгиленген:

- Инсан алдындагы жоопкерчилик;
- Алдын ала макулдашуу;
- Жеке турмушка кийгилишүү;
- Жооп кайтаруу укугу;
- Репутация;
- Диффамация жөнүндө мыйзам;

Инсан алдындагы жоопкерчилик.

Адамдын кадыр баркын жана жеке сапаттарын кадрда чын ыкластан урматтоо алып баруучунун инсан алдында эң негизги милдети. Маектешке, сүрөттөлүп жаткан окуянын катышуучусуна, маалыматтык процесске (анын макулдуулугу менен же макулдугусуз), тартылган картинанын каарманына жайылтылмайын кур бекер диклорация болуп калуусу ыктымал. Бул шарт репортерлордун, интервью алуучулардын жана ток-шоу программанын алып баруучуларынын ичинен да өз таасирин көргөзөт. Ар түрдүү өлкөлөрдө басылып жаткан этикалык кодекстер жана пособиелер журналисттин кадрдагы жүрүштүрүшүнө тиешелүү бир кыйла бири-бирине дал келген сунуштарды камтыйт. Негизгиси болуп инсан алдындагы жоопкерчилик жөнүндөгү этика, журналисттин ар бир индивидке каратылган мамилеси боюнча принциптерди түзөт. Ал инсан кандай адам, жана кандай суроолорго сөзсүз түрдө жооп бере тургандыгын журналист алдын ала билип, ал адамдын мүнөзүн изилдеп чыгуусу керек, антпесе ток-шоу программадагы маек, түз эфирдин көркүн, журналисттин чеберчилигин бузуп салчудай кырдаалдар түзүлүшү мүмкүн. Кандай учур болбосун, журналист үчүн инсан алдындагы жоопкерчилик, бул коом алдындагы жоопкерчиликке менен бирдей түшүнүк.

Алдын ала макулдашуу. Болжолдонуп жаткан ток-шоу программасынын катышуучулары өздөрүн программанын курманы кылып сезишпейби жана алып баруучу аудиторияны манипуляциялардын объектисине айландырбайбы деген кооптонуулар болбой койбойт. Айтор шоу программалардын катышуучулары менен документалисттин (алып

баруучунун) бири биоине болгон ишеними биринчи жолугушуудагы жүрүм-турумга жараша болот. Мындай абалдын алдын алуу максатында ток-шоуго келген каармандарга алдын ала төмөндөгүлөрдү билдирип коюсу талап кылынат:

- Каарман кайсы берүүгө катышканы чакырылды;
- Бул берүүнүн жанры жана маектешке берилген роль кандай?
- Чыгып сүйлөөнүн болжолдуу узактыгы канча?
- Алып баруучу менен кандай темада талкуу болот?

Маектешке берилүүчү суроолор менен тааныштыруу мүмкүн эмес экендигин алып баруучу алдын ала түшүндүрүп коюусу керек. Алдын ала макулдашуу шарты жана программанын сценарийи менен таанышуу программанын каармандарына гана эмес, программанын демөөрчүлөрүнө да тийиштүү болот. Анткени көп эле ток-шоу программалар сөзсүз түрдө демөөрчүлөрдүн колдоосу менен көргөзүлүп келет. Бирок программанын сценарийи менен таанышуу телекомпаниянын атайын берген уруксаты аркылуу гана мүмкүн болот.

Жеке турмушка кийлигишпөө. Коомдогу жаралган бир маселе боюнча ток-шоу программасына келген каармандар ким болбосун, журналист - алып баруучу алардын жеке турмушуна кийгилишүүсүнө укугу жок. Программа өзү коомчулуктун маселеси жөнүндө болгондуктан, кайсы бир жеке адамдын жашоо шарты жөнүндө сөз кылуу, ал адамды талкуулоо туура эмес болот. Бул абал программанын коногу болуп чакырылган адис инсандарга өзгөчө тийиштүү. Мисалы, маселени чечишүүгө Жогорку Кеңештин депутаттары да келишти дейли, албетте алып баруучу аларды жакшы тааныйт, алар жөндө маалыматтары бар. Бирок, алардын коррупционерлер экендиги жөнүндө да билип, программанын темасын буруп, алардын жеке турмуштары жөнүндө сөз кылбай, программанын темасынан сырткары чыкпай, маселе боюнча гана суроолорун берсе, анда ал алып баруучулук чеберчилигинин бир белгиси.

Жооп кайтаруу укугу. Программада комментарийсиз, мыйзамга жат аракеттерди жасады же көз карашта болду деп

күнөөлөнгөн адам өзүнүн ага каршы көз карашын билдирүү үчүн жооп кайтаруу укугунан пайдалана алат. Эл аралык практикада мындай укук адатта маалыматтык программаларга жана жаңылыктардагы комментарийлерге гана колдонулбайт. Жооп кайтаруу укугу маалыматты түзөтүү же андай маалымат алардын арнамысын, беделин, репутациясын козгосо, же жеке адамга карата, анын жеке турмушуна кийлигишүүсүн билдирсе, андай маалыматка карата өз көз карашын билдирүү максатында жеке же юридикалык жактар жүзөгө ашырыт деген түшүнүктү камтыйт.

Репутация. Козголуп жаткан маселеге таандык болгон бөлүмдөрдүн бири - репутация. Ага шек келтирүү инсандын жеке турмушуна кийгилишүүсүнө барабар. Айрым бир жагдайларда репутация бир гана байкабастан айтылган (атайлап жасоо жөнүндө айтпаганда да) сын пикир же экрандан айтылган реплика репутацияга көлөкө түшүрүшү мүмкүн. Ошондой эле программадагы талкууга алынган маселе зордук-зомбулуктун курманы болуп калган жаш өспүрүм балдар болсо, алып баруучу өтө эле кылдаттык менен программаны алып баруусу керек. Алып баруучу ошол жашы жете элек балдардын жүзүн көргөзүп, аты жөнүн аудиторияга, коомго атап айтса, ал алардын тагдырына экинчи балтаны чабат. Мындай абалдан качуу үчүн, журналист «репутация» деген сөзгө да жоопкерчиликтүүлүк менен мамиле кылганы туура болот.

Диффамация жөнүндө мыйзам. Батыштын көп өлкөлөрүндө «Жапа чеккендер» диффамация жөнүндө мыйзамды коргоо өтүнүчү менен кайрылышат, бул башкача айтканда адамдын репутациясына зыян келтирүүчү маалыматтарды жарыялоого жол берилбестиги жөнүндөгү маселе. Эгерде диффамациялык материалдар адамдын мыйзамсыз аракеттерге, алгылыксыз иштерге тиешеси бар деп же айланачөйрөсүндөгүлөрдүн жактырбоосун пайда кылып жана бул адам менен карым-катнаштан жана жолугушудан качууга мажбурлаган белгилүү бир оорусу бар экендиги туурасында айтылса, ушулардын бардыгы адамга зыян келтирет. Жогоруда

атап өткөн факторлордун баары бир гана алып баруучулук чеберчилигин эле түптөбөстөн, ток-шоу программасынын да аудитория алдында абийирин жана жүзүн бекемдеп турат.

Алып баруучу эфирди алып барууда, өзгөчө түз эфирди, ар дайым эң биринчи орунда өзү негизги каарман экендигин унутпоосу зарыл. Анткени эфирдин кызыктуу болуусу, жандуу чыгышы алып баруучунун чеберчилигинен көз-каранды болот. Айталы эфирдин коногу кандайдыр бир маалыматты айтуудан баш тартса, анда суроону башка мааниде берип, бирок, алайын деген жоопту алса болот. Мисалы: «сиздердин мекемеде коррупция барбы?» деген суроого конок албетте «жок, биздин мекемеде жалаң таза кишилер иштейт» - деп жооп берээри бышык. Ал эми «сиздердин кол алдыңыздагылар пара алып кармалды беле?» деген суроону узатса анда «качандыр бир мезгилде мындай окуя болгон» деп жооп берүүсү мүмкүн. Мунун өзү ал мекемеде коррупциялык элементтер бар экендигинен кабар берет. Эгер, эфирдин коногу бир нече кишиден турса, анда алып баруучу баардык конокторду сүйлөтүүсү абзел. Мисалы, коноктор үч кишиден турса, экөө талкууга жакшы катышып, бирөө катышпай, сөз сүйлөбөй турса, анда көрөрмандар арасында ар түрдүү ойлор пайда болуусу толук ыктымал. Андай учурда журналист сүйлөбөй олтурган конокко жекече кайрылып, суроону сизге берип жатам деп атын атап кайрылып, жооп алуусу зарыл.

Алып баруучуга тийиштүү болгон сапаттардын дагы бири – бул убакытты туура пайдалана билүү. Бул эфирди алып барууда конокторго жана аудиторияга бирдей көңүл буруу үчүн керектелет. Анткени, алып баруучу жеке өзүнүн суроолорун гана берип, аудиторияга көңүл бурбаса, анда көрөрмандарга да, аудиторияга да кызыксыз болуусу мүмкүн. Андыктан журналист аудиториянын кызыктырган суроолоруна да, өзүнүн суроолоруна да белгиленген убакыттын ичинде жооп алууга жетишүүгө аракеттенүүсү зарыл. Журналист- алып баруучу, эфирге келген коноктор менен кызыгууну маек жүргүзүүдө фактыга таянып суроолорду берүүсү да зарыл, болгондо да жөн эле ушак сөздөрдүн

негизинде суроо узатуунун кажети жок. Каармандар менен маек, алып баруучунун профессионалдуулугун байкаса болот деп белгилейт С.А. Муратов.³

«Тартылып жатканда профессионал болгондон, адам болгон маанилүүрөк». Бул белгилүү формула тактоону талап кылат: тартылып жатканда адам болуу, демек профессионал болууну билдирет. Экранда баарлашуу маданиятынын болушу, эреже катары байкалбайт, ал эми мындай маданияттын жоктугу дароо байкалат. Алып баруучуну төмөнкү учурларда профессионалдуу деп эсептөөгө болбойт:

- Эгерде чакырылган мейманы каякты карап, колун кайда коёрду билбесе, меймандын көзүнчө аны мактоого алып, аңгемесин баштаса;

- Эгерде өзүнө жана берүүнүн башка катышуучуларына бир учурда бир нече суроо узатса. (Мындайда маектеш өзүн жоготуп коёт: ал кайсы суроодон баштаарын билбейт, жооп берсе да калган суроолорун унутуп калат, андыктан суроолорду кайра башынан кайталоого туура келет;

- Эгерде жоопту аягына чейин укпастан, сөздү бүтүрбөй бөлүп кетсе. (Маектеш байкабагандай кылып анын сөзүн керек учурда башка нукка бура билүү-профессионалдуулуктун күбөсү.)

- Эгерде аңгемелешип жаткан мизансцена алып баруучуга жооп берип жатып, маектеш телекөрүүчүлөргө жана берүүнүн башка катышуучуларына далысын салгандай кылып коюлса. (Мындайда анын олдоксондугу байкалып калат;

- Эгерде сүйлөшүүнүн бүткүл жүрүшүндө интервьюга макулдук берип жатып, маектеш өзү үмүттөгөн суроону бербесе;

- Эгерде алып баруучу телекөрүүчүлөрдүн көпчүлүгү бергиси келген суроону бербесе;

- Эгерде ал каармандын өзү үчүн канчалык кыйынчылык келтирсе да, кантип

да болбосун, ачыктыкка жана дилин төгүп коюуга умтулса.

- Эгерде алып баруучу берилген суроолор суроо болбой эле, ал эми интервью жалган интервьюго айлана тургандыгын унутуп, өзүнүн маектеши менен жоопторду алдын ала репетицияласа;

- Эгерде алып баруучу саатын карап «Тилекке каршы, адаттагыдай эле убакыт дайым жетишпейт» -деп үшкүрсө. Экрандагы убакытты туура пайдалануу алып баруучунун негизги милдети болуп эсептелет;

- Эгерде ал аңгемелешүүнү бүтүрүүгө жөндөмсүз болсо жана берилген ар бир жаңы суроо аны өтүп кеткен темаларга кайра кайтарса;

- Эгерде сүйлөшүп жаткан учурда эмоция маектештен эмес, интервью берип жаткан адамдан чыкса. (Бул ар бир адамды түйшөлткөн проблемалар жөнүндө сөз болуп жатканда журналист эч нерсе болбогонсуп отура бериши керектигин билдирбейт);

- Эгерде алып баруучу журналисттин сөзүнөн жеке таарыныч жана туталануу байкалса;

- Эгерде программада алып баруучу катышуучу каармандардын бирин жактырып, экинчисине каршы маанайда тургандай пикир айтса. (Бул учурда сөзсүз конфликттер жаралат).

Мындай катачылыктарга эфирден жол бербөө ар бир телеканалдардын да милдети болуп саналат.

Ошентип, ток-шоу бул пикир алмашуунун негизинде ишке ашкан журналистин, студиядагы козголуп жаткан проблемага байланыштуу коноктор жана эксперттердин чакырылуусунун негизинде тематикалык мүнөздүүлүктү талап кылган, стилдик иретүүлүк менен ойлонулган талкуу болуп эсептелет.

³ С.А.Муратов. Тележурналистиканын нравалык принциптери.: Б-2010.576